

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

Program nauczania dla szkół ponadpodstawowych
(liceum i technikum)

Autor:
Barbara Boniek

Gdynia 2019

Spis treści

I. Wstęp	3
II. Nowe elementy w podstawie programowej.....	4
III. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania	6
IV. Treści nauczania.....	15
V. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania	31
VI. Warunki i sposób realizacji.....	44
VII. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.....	46
VIII. Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)	51
IX. Wykaz dokumentów niezbędnych w pracy nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa	60

I. Wstęp

Edukacja dla bezpieczeństwa jest przedmiotem, którego treści nauczania każda kolejna reforma edukacji poszerza o nowe zagadnienia, związane ze współcześnie występującymi zagrożeniami. Jego zadaniem jest przygotowanie uczniów do właściwego zachowania oraz odpowiedniego reagowania w sytuacjach trudnych i kryzysowych, stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. EdB obejmuje różnorodne treści kształcenia: z zakresu bezpieczeństwa państwa, organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej oraz pierwszej pomocy. Sytuacje kryzysowe mogą występować w różnym miejscu i czasie. Znajomość zasad zachowania się oraz umiejętność prawidłowego reagowania mają istotne znaczenie w sytuacjach realnego zagrożenia.

Reforma z 2017 r. i 2018 r. jest związana z kolejnymi zmianami w podstawie programowej, ale również zmianami etapów kształcenia. Obecnie przedmiot jest nauczany na II etapie (VIII klasa) i III etapie kształcenia (szkoła ponadpodstawowa).

Fundament obecnego programu nauczania stanowi tekst podstawy programowej edukacji dla bezpieczeństwa (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia – Dz. U. z 2018 r., poz. 467).

Treści programowe zostały podzielone na dwa etapy kształcenia: II i III etap edukacyjny. Na każdym z nich nauczyciel ma do dyspozycji po jednej godzinie lekcyjnej. Przedmiot realizowany jest wyłącznie w zakresie podstawowym.

Spiralny układ treści nauczania (dwukrotnie realizowany pełny cykl kształcenia ogólnego: po raz pierwszy w szkole podstawowej i po raz drugi w szkole ponadpodstawowej) pozwala na weryfikację wcześniej zdobytej wiedzy i umiejętności.

Z wcześniejszej podstawy programowej zostały usunięty moduł – Zagrożenia czasu wojny.

Celem reformy programowej jest poprawa efektów kształcenia, dlatego też forma podstawy programowej jest temu podporządkowana. Wiadomości i umiejętności, jakie mają zdobyć uczniowie, wyrażone są w języku wymagań.

Pojawienie się tego przedmiotu już w szkole podstawowej świadczy o randze i ważności zagadnień, dlatego też należy pamiętać, że nauczyciele szkół ponadpodstawowych kontynuują działania rozpoczęte na wcześniejszym etapie kształcenia.

II. Nowe elementy w podstawie programowej

Do nowej podstawy programowej nauczania edukacji dla bezpieczeństwa w szkołach ponadpodstawowych wprowadzono moduł – Edukacja zdrowotna, a istniejące wcześniej poszerzono o dodatkowe treści.

Realizacja nowego modułu pozwala na kompleksowe podsumowanie treści z zakresu edukacji zdrowotnej – częściowo realizowanych na etapie szkoły podstawowej. Pojawiły się w nim zagadnienia związane z chorobami cywilizacyjnymi: nadciśnieniem tętniczym, cukrzycą, zaburzeniami gospodarki lipidowej, otyłością, zespołem metabolicznym. Wprowadzono pojęcie wskaźnika BMI, który ma być pomocą w kontroli wagi. Sporo uwagi poświęcono zdrowiu psychicznemu oraz jego zaburzeniom, np. depresji klinicznej, zaburzeniom odżywiania.

Aspekt właściwego odżywiania nabrał tutaj szczególnego znaczenia. Przybliżenie uczniom nowej Piramidy Żywienia i Aktywności Fizycznej oraz zachęcenie do czytania etykiet produktów żywnościowych ma zmienić nawyki żywieniowe i wpłynąć na poprawę stanu zdrowia społeczeństwa. Świadome wybory dotyczące aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania, walki ze stresem mają sprzyjać racjonalnym decyzjom młodych ludzi.

Obszerna część tego modułu jest poświęcona uzależnieniom chemicznym i behawioralnym. Została również zaakcentowana różnica między lekami a suplementami diety oraz przedstawione zasady przyjmowania leków. Autorzy podstawy programowej wprowadzili również element dotyczący wpływu substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy oraz przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.

Zatem obszar edukacji zdrowotnej koncentruje się na wykształceniu zachowań wpływających na zdrowie człowieka oraz doskonaleniu umiejętności wyszukiwania rzetelnych źródeł informacji o sposobach dbania o nie.

Nowe treści programowe – poszerzone obecne wcześniej moduły:

3.1. Moduł – Bezpieczeństwo państwa

Pierwszy moduł stanowi poszerzenie tematyki realizowanej w klasie 8 szkoły podstawowej. Dodatkowe treści, jakie zostały tutaj zawarte, które nie znajdowały się we wcześniejszej podstawie programowej (dla szkół ponadgimnazjalnych):

- zadania parlamentu, prezydenta, rady ministrów w dziedzinie obronności oraz elementy systemu obronnego państwa,
- zakres działania wybranych stowarzyszeń i organizacji, takich jak np. Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Strzelecki „Strzelec”,
- geopolityczne warunki bezpieczeństwa,
- podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Bardzo rozbudowane zostały informacje dotyczące systemu zarządzania kryzysowego:

- przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem,
- podstawowe zasady zarządzania kryzysowego,
- znaczenie pojęć: siatka bezpieczeństwa i infrastruktura krytyczna,
- stany nadzwyczajne,
- znaczenie cyberprzemocy – procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia oraz wskazanie niewłaściwych zachowań dotyczących cyberprzemocy.

3.2. Moduł – Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof)

W tym obszarze rozbudowano treści kształcenia, dodając dział dotyczący organizacji i podstaw prawnych działania obrony cywilnej w Polsce oraz podstawowych dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych regulujących funkcjonowanie obrony cywilnej na świecie.

Do obowiązującej podstawy wprowadzono nowe treści: rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego, a także ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Nowym zagadnieniem są obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania oraz zachowanie się w sytuacji odnalezienia niewypału lub niewybuchu.

Ponadto w obecnym dokumencie pojawiły się następujące treści zaczerpnięte z podstawy programowej gimnazjum (moduł Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki):

- sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami,
- zabiegi specjalne i sanitarne,
- wyjaśnienie znaczenia pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja.

3.3. Moduł – Podstawy pierwszej pomocy

Zagadnienia z zakresu pierwszej pomocy zostały przebudowane, część z nich uszczegółowiona. W nowej podstawie znalazło się postępowanie ratownicze w zatruciach, utonięciach (obecne w gimnazjum) oraz hipotermii i urazach kręgosłupa.

Nowe treści stanowią: zastosowanie AED (wprowadzane w szkole podstawowej), rola układu krążenia, oddychania i nerwowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych.

III. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I Bezpieczeństwo państwa

II Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof)

III Podstawy pierwszej pomocy

IV Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Zachowania prozdrowotne

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Bezpieczeństwo państwa

1. Znajomość struktury obronności państwa

Uczeń:

- 1) identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;
- 2) zna i wymienia zadania parlamentu, prezydenta, rady ministrów w dziedzinie obronności oraz elementy systemu obronnego państwa;
- 3) omawia zadania, struktury oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) rozumie istotę oraz zna elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi;
- 5) zna i wymienia nazwy formacji służb mundurowych (w tym obrony terytorialnej) zapewniających bezpieczeństwo państwa oraz wyjaśnia zadania tych służb;

- 6) zna i określa zakres działania wybranych stowarzyszeń i organizacji, takich jak np. Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Strzelecki „Strzelec”;
- 7) wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa;
- 8) potrafi identyfikować wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzować je, przypisywać właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa;
- 9) zna i rozumie rolę świadczeń obywateli na rzecz obronności oraz zadań i kompetencji władz państwowych i samorządowych w tym zakresie;
- 10) rozróżnia zagrożenia czasu pokoju i czasu wojny;
- 11) podaje przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem;
- 12) orientuje się w podstawowych zasadach zarządzania kryzysowego i rozumie jego istotę; wyjaśnia znaczenie pojęć: siatka bezpieczeństwa i infrastruktura krytyczna;
- 13) w oparciu o właściwą terminologię dokonuje analizy wybranych zjawisk społecznych (stany nadzwyczajne);
- 14) w zakresie zagrożenia terrorystycznego wyjaśnia pojęcie terroryzmu; wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych oraz omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych (np. w razie wtargnięcia uzbrojonej osoby do szkoły, centrum handlowego);
- 15) wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy i zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia oraz wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja.

II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof)

1. Ochrona ludności i obrona cywilna

Uczeń:

- 1) wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wymienia podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie;
- 2) omawia podstawy prawne funkcjonowania ochrony ludności i Obrony Cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej;

- 3) wyjaśnia rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego;
- 4) wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;
- 5) opisuje obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania;
- 6) identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków;
- 7) rozpoznaje zagrożenia i ich źródła; zna zasady postępowania:
 - podczas pożaru,
 - w przypadku wypadków komunikacyjnych,
 - w czasie zagrożenia powodzią,
 - w przypadku katastrofy budowlanej,
 - w przypadku wycieku gazu z instalacji w budynku mieszkalnym,
 - podczas odnalezienia niewypału lub niewybuchu,
 - w czasie zagrożenia lawiną,
 - w czasie intensywnej śnieżycy;
- 8) przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru lub innych klęsk żywiołowych;
- 9) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu przewożącego niebezpieczne substancje lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
- 10) omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych;
- 11) wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność;
- 12) charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, w szkole i w najbliższej okolicy; wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego oraz potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru (np. płonąca patelnia, komputer);
- 13) wyznacza strefę bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia;
- 14) uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice.

2. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki

Uczeń:

- 1) wymienia rodzaje oznaczeń substancji toksycznych i miejsca ich ekspozycji;
- 2) rozpoznaje oznaczenia substancji toksycznych na pojazdach i budowlach;
- 3) omawia wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę oraz wie, jakie materiały można wykorzystywać jako zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry;
- 4) wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami;
- 5) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi;
- 6) wyjaśnia znaczenie pojęć:
 - odkażanie,
 - dezaktywacja,
 - dezynfekcja,
 - deratyzacja;
- 7) wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne.

3. Ostrzeganie ludności o zagrożeniach, alarmowanie

Uczeń:

- 1) definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów i sygnałów alarmowych;
- 2) charakteryzuje zasady zachowania się ludności po ogłoszeniu alarmu;
- 3) omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych;
- 4) wskazuje drogi ewakuacji w szkole;
- 5) potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu swojego zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach.

III. Podstawy pierwszej pomocy

Uczeń:

- 1) opisuje rolę układu oddychania, krążenia i nerwowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu; rozumie, jakie są następstwa zaburzeń czynności tych układów;
- 2) podaje definicję, wymienia cele i zadania pierwszej pomocy; wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy;
- 3) rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę;

- 4) zna zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
 - a) unikania narażania własnego zdrowia,
 - b) oceniania własnych możliwości,
 - c) rozpoznawania potencjalnych źródeł zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,
 - d) wskazywania sposobu zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosowania uniwersalnych środków ochrony osobistej,
- 5) podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
- 6) przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
- 7) potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
 - a) wyjaśnia pojęcie stanu zagrożenia życia,
 - b) wskazuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
 - c) wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
- 8) wie, jak prawidłowo wezwać pomoc:
 - a) wymienia nazwy służb ratunkowych i podaje ich numery alarmowe,
 - b) wskazuje, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu,
- 9) podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy;
- 10) zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy; wymienia przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce, np. domowej, samochodowej;
- 11) zna zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
 - a) wymienia objawy utraty przytomności,
 - b) ocenia przytomność poszkodowanego,
 - c) ocenia czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami, przez okres do 10 sekund),
 - d) wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
 - e) udrażnia drogi oddechowe rękoczynem czoło – żuchwa,
 - f) układa osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
 - g) zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny,
 - h) systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej,
- 12) zna i wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej;

- a) wyjaśnia pojęcie nagłego zatrzymania krążenia; wymienia jego oznaki,
 - b) podaje przykłady zdarzeń, w których dochodzi do nagłego zatrzymania krążenia,
 - c) opisuje algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych u osoby dorosłej,
 - d) wymienia warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
 - e) omawia uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,
 - f) wykonuje na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
 - g) opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej; zna algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych z użyciem AED,
 - h) wymienia sytuacje, w których można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej,
- 13) wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
- a) wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia,
 - b) omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia,
 - c) wykonuje na manekinie rękoczynny ratunkowy w przypadku zadławienia,
 - d) wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci,
- 14) zna zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
- a) wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu,
 - b) opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn,
 - c) wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny (ograniczenie ruchu, zmniejszenie bólu, ograniczenie ryzyka pogłębiania urazu, umożliwienie bezpiecznego transportu),
 - d) zna i stosuje zasady unieruchomienia złamań kości długich i stawów (zasada Potta),
 - e) wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy,
 - f) w sytuacjach symulowanych prawidłowo unieruchamia kończynę po urazie w zastanej pozycji, wykorzystuje dostępny sprzęt do unieruchomienia złamanej kończyny,
 - g) wymienia sytuacje, w których może dojść do urazów kręgosłupa,
 - h) opisuje przykłady powikłań wynikających z urazu kręgosłupa,
 - i) przedstawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa,
 - j) wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy,
- 15) rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach:

- a) wyjaśnia pojęcie oparzenia, wymienia przyczyny i rodzaje oparzeń,
 - b) omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
 - c) demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,
 - d) wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci,
- 16) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy we wstrząsie:
- a) zna najważniejsze przyczyny wstrząsu, wymienia zagrożenia z niego wynikające,
 - b) stosuje zasady postępowania przeciwwstrząsowego (ułożenie, ochrona przed wychłodzeniem, wsparcie psychiczne poszkodowanego);
- 17) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy osobie podtopionej:
- a) opisuje sytuacje, w jakich dochodzi do tonięcia, wyjaśnia zagrożenia związane z wodą,
 - b) wyjaśnia różnicę między podtopieniem a utonięciem,
 - c) odtwarza etapy pomocy w podtopieniach, podejmuje w sytuacji symulowanej czynności pierwszej pomocy po wydobyciu poszkodowanego z wody (pozycja bezpieczna, zapobieganie zachłyśnięciu i wychłodzeniu),
 - d) wyjaśnia, jak zapobiegać tonięciu i wypadkom w akwenach wodnych;
- 18) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy w zatruciach:
- a) omawia zatrucie tlenkiem węgla (czadem), lekami lub środkami odurzającymi; wymienia ich objawy,
 - b) opisuje zasady bezpieczeństwa w pomieszczeniach skażonych tlenkiem węgla, gazami toksycznymi,
 - c) w sytuacji symulowanej podejmuje prawidłowe działania wobec osoby podejrzanej o zatrucie.

IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym.

Zachowania prozdrowotne

1. Choroby cywilizacyjne

Uczeń:

- 1) zna czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych, takich jak: nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, zaburzenia gospodarki lipidowej, otyłość; definiuje pojęcie zespołu metabolicznego (nadciśnienie tętnicze, otyłość, cukrzyca, zaburzenia lipidowe); dokonuje pomiaru ciśnienia tętniczego;
- 2) potrafi ocenić korzyści kontroli czynników ryzyka miażdżycy w populacji;

3) zna pojęcie wskaźnika masy ciała (BMI) i potrafi określić, do czego służy; zna tendencje związane z otyłością wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce.

2. Elementy zdrowia psychicznego

Uczeń:

- 1) wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym a społecznym; wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie;
- 2) wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;
- 3) ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia;
- 4) zna podstawowe sygnały i objawy problemów ze zdrowiem psychicznym (stres fizyczny i emocjonalny, zaburzenia odżywiania, depresja kliniczna);
- 5) opisuje konstruktywne i niekonstruktywne sposoby radzenia sobie z emocjami, w tym negatywnymi;
- 6) określa, gdzie w okolicy swojego miejsca zamieszkania działają instytucje i organizacje świadczące leczenie, pomoc i wsparcie w przypadkach problemów zdrowia psychicznego, w szczególności świadczące usługi dla młodzieży;
- 7) dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie).

3. Aktywność fizyczna

Uczeń:

- 1) wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) i zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków;
- 2) odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ od takich, na które nie może;
- 3) omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu;
- 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną; uzasadnia jej znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
- 5) analizuje tendencje związane z brakiem aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce;
- 6) potrafi ocenić intensywność wysiłku fizycznego (np. na podstawie pomiaru częstości akcji serca w czasie i po wysiłku);

7) potrafi analizować wartość odżywczą produktów żywnościowych, np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu.

4. Odżywianie

Uczeń:

- 1) wyjaśnia związki między aktywnością fizyczną, zwyczajami żywieniowymi i dobrostanem emocjonalnym;
- 2) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym żywieniem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi;
- 3) definiuje pojęcia bulimia i anoreksja; wyjaśnia ich następstwa;
- 4) wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym odżywianiem; uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi.

5. Uzależnienia

Uczeń:

- 1) analizuje objawy różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnienie od komputera, internetu, hazardu;
- 2) wie, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań;
- 3) zna wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież w Polsce; wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków;
- 4) zna zasady odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety;
- 5) ustala, co sam może zrobić, aby tworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.),
- 6) wyjaśnia wpływ substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy, zna przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.

IV. Treści nauczania

Program nauczania opiera się na podstawie programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa. Składa się z 5 modułów:

I. Bezpieczeństwo państwa

II. Ochrona ludności i obrona cywilna

III. Zagrożenia czasu pokoju. Działania ratownicze w sytuacji zagrożeń

IV. Pierwsza pomoc

V. Edukacja zdrowotna

Opis modułów:

Moduły tematyczne stanowią odzwierciedlenie zagadnień zapisanych w podstawie programowej.

Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof) w podręczniku zostało podzielone na dwa działy.

I moduł – Bezpieczeństwo państwa

Bezpieczeństwo jest podstawą funkcjonowania każdego państwa i pozwala na jego stabilny rozwój. Na system obronny składa się wiele ogniw i tylko ich harmonijne działanie umożliwia zapewnienie ochrony praw i wolności obywateli, dlatego też niezbędna jest znajomość politycznych i militarnych warunków bezpieczeństwa państwa, struktury obronności Rzeczypospolitej Polskiej, a także powinności obywateli. Szczególną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa odgrywają Siły Zbrojne RP. Uczniowie zapoznają się z organizacją SZ RP, zadaniami realizowanymi przez wojsko, rodzajami wojsk, służb w siłach RP, a także z uzbrojeniem.

II moduł – Ochrona ludności i obrona cywilna

Uczniowie dowiedzą się z tego modułu o normach międzynarodowego prawa humanitarnego oraz sposobach organizacji obrony cywilnej w Polsce i na świecie. Jednocześnie nauczą się rozpoznawania sygnałów alarmowych, komunikatów ostrzegawczych, a także odpowiedniego reagowania na nie. Znajomość procedur ewakuacji ludzi, mienia i zwierząt pozwoli właściwie reagować w sytuacjach zagrożenia omówionych w kolejnych rozdziałach.

III moduł – Zagrożenia czasu pokoju

Zagrożenia czasu pokoju są realnym niebezpieczeństwem współczesnych czasów, dlatego zostały przedstawione w pierwszej kolejności. Uczniowie zapoznają się z zagrożeniami naturalnymi, cywilizacyjnymi, technicznymi, terrorystycznymi i związanymi z cyberprzemocą. Nauczą się reagować na sytuacje kryzysowe w domu, szkole i najbliższej okolicy. Poznają również zasady zachowania się podczas różnorodnych zagrożeń, a także nauczą się sposobów zapewnienia bezpieczeństwa i zapobiegania panice.

IV moduł – Pierwsza pomoc

Zagadnienia omówione w tym module są kontynuacją treści realizowanych na II etapie kształcenia. Warto utrwalić nabyte umiejętności, a także poszerzyć zakres wiedzy. W procesie nauczania należy uwzględniać wszystkie zmiany dotyczące algorytmu resuscytacji. Dzięki wielokrotnym ćwiczeniom uczniowie nabędą odpowiednie umiejętności, a także wypracują algorytmy postępowania. Istotna na tym etapie kształcenia jest dbałość o nomenklaturę. Powinniśmy używać właściwego nazewnictwa, np. oddechy ratownicze (a nie sztuczne oddychanie), uciśnięcia klatki piersiowej (zamiast masaż serca) itp.

Ważne jest opanowanie określonych zasad postępowania, ale również dbałość o zabezpieczenie miejsca zdarzenia, jak również bezpieczeństwo ratownika, poszkodowanego i świadków zdarzenia. Rozbudowana tematyka tego działu będzie wymagała dokładnego przemyślenia form przekazu.

Przedstawione treści nauczania dotyczą sytuacji, z którymi często możemy spotkać się w życiu. Zatem im więcej uczniowie dowiedzą się na zajęciach, tym większe prawdopodobieństwo odpowiedniej reakcji i zachowania w sytuacjach wymagających ich interwencji.

V moduł – Edukacja zdrowotna

Uczniowie poznają definicję zdrowia i jego rodzaje oraz czynniki wpływające pozytywnie lub negatywnie na kondycję człowieka. W module poruszone zostały również problemy: chorób cywilizacyjnych, komunikacji interpersonalnej, uzależnień, wpływu substancji psychoaktywnych i działania leków.

Lp.	Temat	L. god z.	Treści podstawy programowej	Kształcone umiejętności	Propozycje środków dydaktycznych	Uwagi
Klasa I						
I Bezpieczeństwo państwa						
1	1.1. Polityczne i militarne warunki bezpieczeństwa państwa	1	I.1, I.2, I.4. I.7, I.8, I.10	Uczeń: – identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i całego państwa, – zna i wymienia zadania parlamentu, prezydenta, rady ministrów w dziedzinie obronności, – rozumie istotę oraz zna elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi, – wskazuje i omawia poszczególne ogniwa systemu obronności RP, – wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa, – rozróżnia zagrożenia czasu pokoju i czasu wojny.	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	
2	1.2. Zarządzanie kryzysowe	1	I.11, I.12, I.13, I.10	Uczeń: – zna przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem, – orientuje się w podstawowych zasadach zarządzania kryzysowego i rozumie jego istotę,	– prezentacja multimedialna, – podręcznik, – aplikacja do podręcznika,	

				– wyjaśnia znaczenie pojęć: siatka bezpieczeństwa i infrastruktura krytyczna, – dokonuje analizy wybranych zjawisk społecznych (stany nadzwyczajne), – wie, jakie mogą być zagrożenia czasu pokoju.	– zeszyt ćwiczeń, – mapa Europy.	
3	1.3. Siły Zbrojne RP. Formacje służb mundurowych	1	I.3, I.5, I.6	Uczeń: – omawia zadania, struktury oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, – zna i wymienia nazwy formacji służb mundurowych (w tym Obrony Terytorialnej) zapewniających bezpieczeństwo państwa oraz wyjaśnia zadania tych służb, – zna i określa zakres działania wybranych stowarzyszeń i organizacji, takich jak: Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Strzelecki „Strzelec”.	– podręcznik, – prezentacja multimedialna, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	
4	1.4. Powinności obronne obywateli	1	I.9	Uczeń: – zna i rozumie rolę świadczeń obywateli na rzecz obronności, – wymienia zadania i kompetencje władz państwowych i samorządowych w tym zakresie.	– podręcznik, – prezentacja multimedialna, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	
II Ochrona ludności i obrona cywilna						
5	2.1. Międzynarodowe Prawo Humanitarne	1	II.1.1, II.1.6	Uczeń: – wie, kim był Henry Dunant, – omawia założenia konwencji genewskiej z 1864 r., – wyjaśnia podstawowe zasady Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, – identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków, – wymienia zadania Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża,	– prezentacja multimedialna, – podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	

				– uzasadnia konieczność utworzenia Międzynarodowego Prawa Humanitarnego.		
6	2.2. Ochrona ludności	1	II.1.3, II.1.4	Uczeń: – wyjaśnia rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego, – wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.	– aplikacja do podręcznika, – podręcznik, – zeszyt ćwiczeń.	
7	2.3. Obrona cywilna. Alarmowanie i informowanie ludności	1	II.2.2, II.3.1, II.3.2, II.3.5	Uczeń: – wymienia podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie, – omawia podstawy prawne funkcjonowania ochrony ludności i obrony cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej, – przedstawia zadania Obrony Cywilnej Kraju, – definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów i sygnałów alarmowych, – wyjaśnia zasady właściwego zachowania się w sytuacji uruchomienia sygnałów alarmowych, – wymienia rodzaje komunikatów ostrzegawczych, – omawia sposoby ogłaszania i odwoływania alarmów, – omawia cele ostrzegania ludności przed zagrożeniami; wie, że sprawne działanie tego systemu przeciwdziała panice, – potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu swojego zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach.	– aplikacja do podręcznika, – podręcznik, – zeszyt ćwiczeń. – nagranie sygnałów alarmowych.	
8	2.4. Ewakuacja	1	II.1.10, II.1.11,	Uczeń:	– podręcznik,	Po

	ludności, środków materiałowych oraz zwierząt		II.1.13–14, II.3.3, II.3.4	– omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych, – wymienia rodzaje ewakuacji, – zna i omawia zasady zachowania się ludności po ogłoszeniu ewakuacji, – wskazuje drogi ewakuacji w szkole, – omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych, – wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność, – omawia zadania władz lokalnych oraz odpowiednich służb podczas ewakuacji, – planuje samoewakuację, – omawia rolę różnych służb i innych podmiotów, uzasadnia znaczenie bezwzględnego stosowania się do ich zaleceń, – wyznacza strefę bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia, – uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice.	– aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	zrealizowaniu zajęć zaleca się przeprowadzenie ćwiczeń ewakuacji z budynku szkoły.
III Zagrożenia czasu pokoju. Działania ratownicze w sytuacjach zagrożeń						
9	3.1. Pożary	1	II.1.7, II.1.8, II.1.12	Uczeń: – przedstawia zasady działania podczas pożaru, – charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, w szkole i w najbliższej okolicy, – wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego, – potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru, – przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas pożaru, – wie, w jaki sposób zapobiegać pożarom, – rozpoznaje znaki ochrony przeciwpożarowej,	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – film, – gaśnice, – zeszyt ćwiczeń.	

				– uzasadnia znaczenie przeciwdziałania panice i podporządkowania się poleceniom służb ratowniczych.		
10	3.2. Wypadki komunikacyjne	1	II.1.5, II.1.7, II.1.8	Uczeń: – wymienia najczęstsze przyczyny wypadków komunikacyjnych, – wyjaśnia różnicę pomiędzy kolizją a wypadkiem, – zna sposób zabezpieczenia miejsca zdarzenia, – wie, w jaki sposób zapewnić bezpieczeństwo ratownikowi, poszkodowanemu i świadkom zdarzenia, – potrafi omówić sytuacje wymagające ewakuacji z pojazdu, – potrafi zademonstrować technikę ewakuacji z pojazdu, – opisuje obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania.	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – film, – strona internetowa Komendy Głównej Policji – informacje dotyczące wypadków komunikacyjnych , – kamizelka odblaskowa, – trójkąt ostrzegawczy, – zeszyt ćwiczeń.	
11	3.3. Zagrożenia związane ze zjawiskami atmosferycznymi	1	II.1.7, II.1.8	Uczeń: – przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi lub innych klęsk żywiołowych, – zna zasady postępowania w czasie śnieżyicy i mrozu, – wymienia procedury postępowania w czasie zagrożenia powodziowego i powodzi, – omawia zasady postępowania w czasie burzy i wichury, – potrafi udzielić pomocy osobie, która uległa przegrzaniu lub wyziębieniu, – wie, jak należy zachować się w górach przed wyjściem na szlak,	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – film, – zeszyt ćwiczeń, – strony internetowe zawierające informacje dotyczące zagrożeń w	

				– potrafi prawidłowo zachować się w przypadku zejścia lawiny.	miejscu zamieszkania.	
12	3.4. Zagrożenia techniczne	1	II.1.7	Uczeń: – omawia procedury postępowania w przypadku katastrofy budowlanej i komunikacyjnej, – przedstawia zasady działania w sytuacji wycieku gazu z instalacji w budynku mieszkalnym, – wyjaśnia, jak należy się zachować w sytuacji odnalezienia niewypału lub niewybuchu, – omawia przyczyny powstawania zagrożeń technicznych, – uzasadnia konieczność przestrzegania bezpieczeństwa własnego i innych ludzi podczas różnorodnych zagrożeń.	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika – zeszyt ćwiczeń.	
13	3.5. Zagrożenia chemiczne i radiacyjne	1	II.1.9, II.2.1–7	Uczeń: – wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi, – wymienia rodzaje oznaczeń substancji toksycznych i miejsca ich ekspozycji, – rozpoznaje oznaczenia substancji toksycznych na pojazdach i budowlach, – omawia wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę, – wie, jakie materiały można wykorzystywać jako zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry, – wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami, – wyjaśnia znaczenie pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja, – wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne.	– podręcznik, – prezentacja multimedialna, – zeszyt ćwiczeń.	
14	3.6. Zagrożenie	1	I.14, I.15	Uczeń:	– podręcznik,	

	terroryzmem. Cyberprzemoc			– wyjaśnia pojęcie terroryzmu, – charakteryzuje motywy ataków terrorystycznych, – omawia, co może być potencjalną oznaką zagrożenia terrorystycznego. – wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych, – wymienia oraz omawia środki i metody ataków terrorystycznych, – wymienia, jakie informacje należy podać Policji przy zgłaszaniu podejrzenia o podłożeniu ładunku wybuchowego, – omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych, – wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy i zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia, – wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja.	– prezentacja multimedialna, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	
IV Pierwsza pomoc w nagłych stanach zagrożenia życia						
15	4.1. Pierwsza pomoc. Triada życia	1	III.1–9	Uczeń: – podaje definicję pierwszej pomocy, – wymienia cele i zadania pierwszej pomocy, – wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy, – rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę, – omawia podstawowe zasady postępowania ratownika na miejscu zdarzenia, – omawia poszczególne ogniwa łańcucha przeżycia, – przedstawia zasady zapewnienia bezpieczeństwa	– podręcznik, – prezentacja multimedialna, – aplikacja do podręcznika, – film, – zeszyt ćwiczeń.	

				ratownikowi, poszkodowanym i świadkom zdarzenia, – wymienia potencjalne zagrożenia dla ratownika, – potrafi dokonać oceny miejsca zdarzenia oraz je zabezpieczyć, – omawia schemat wzywania pomocy, – zna telefony alarmowe, – omawia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu, rozumie, jakie są następstwa zaburzeń czynności tych układów, – wyjaśnia pojęcie stanu zagrożenia życia, – wymienia stany zagrożenia życia, – potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia, – podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy.		
16	4.2. Poszkodowany nieprzytomny. Zadławienia	2	III.11a–h, III.13a–d	Uczeń: – wymienia objawy utraty przytomności, – potrafi dokonać wstępnej oceny poszkodowanego, – wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej, – dokonuje oceny funkcji życiowych, – zna konsekwencje utraty przytomności, – potrafi udzielić pomocy osobie nieprzytomnej, – potrafi ułożyć poszkodowanego w pozycji bezpiecznej, – zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny, – wie, w jaki sposób należy zapobiegać skutkom utraty przytomności, – wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia, – omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia, – potrafi wykonać rękożyny ratunkowe w przypadku	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – film, – zeszyt ćwiczeń.	

				zadławienia, – wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci.		
17	4.3. Nagłe zatrzymanie krążenia u osoby dorosłej. Zastosowanie AED	3	III.12a–h	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie nagłego zatrzymania krążenia, wymienia jego oznaki, – podaje przykłady zdarzeń, w których dochodzi do nagłego zatrzymania krążenia, – potrafi rozpoznać nagłe zatrzymanie krążenia (NZK), – omawia algorytm postępowania w nagłym zatrzymaniu krążenia, – prawidłowo wykonuje resuscytację krążeniowo-oddechową, samodzielnie i we współpracy z drugą osobą, – przedstawia sytuacje, w których można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej, – opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej, – potrafi bezpiecznie obsłużyć AED, – potrafi wykonać resuscytację krążeniowo-oddechową z wykorzystaniem AED.	– podręcznik, – film, – manekin do nauki RKO, – środki dezynfekcyjne, gaziki, – maseczki do oddechów ratowniczych, – zeszyt ćwiczeń – podręcznik, – AED.	
18	4.4. Urazy. Apteczka pierwszej pomocy	2	III.14.a–j, III.10	Uczeń: – wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu, – opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn, – wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny, – zna i stosuje zasady unieruchomienia złamań kości długich i stawów (reguła Potta), – wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy,	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – apteczka, – zeszyt ćwiczeń.	

				– wymienia sytuacje, w których może dojść do urazów kręgosłupa, – opisuje przykłady powikłań wynikających z urazu kręgosłupa, – przedstawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa, – wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy, – zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy, – wymienia przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce domowej, samochodowej, – omawia zastosowanie zaopatrzenia apteczki, – uzasadnia, dlaczego wyposażenie apteczki może ulegać modyfikacjom.		
19	4.5. Oparzenia. Postępowanie przeciwwstrząsowe	2	III.15a–d, III.16a–d	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie oparzenia, – wymienia przyczyny i rodzaje oparzeń, – omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego, – demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny, – wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci, – zna najważniejsze przyczyny wstrząsu, wymienia zagrożenia z niego wynikające, – stosuje zasady postępowania przeciwwstrząsowego.	– podręcznik, – ćwiczenia, – aplikacja do podręcznika, – zestaw do pozoracji ran, – środki opatrunkowe, – opatrunek hydrożelowy.	
20	4.6. Zatrucia	1	III.18a–c	Uczeń: – omawia zatrucie tlenkiem węgla (czadem), lekami lub środkami odurzającymi; wymienia ich objawy, – opisuje zasady bezpieczeństwa w pomieszczeniach	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	

				skażonych tlenkiem węgla, gazami toksycznymi, – wie, jak postępować wobec osoby, która uległa zatruciu.		
21	4.7. Utonięcia. Wypadki nad wodą	1	III.17a–d	Uczeń: – opisuje sytuacje, w jakich dochodzi do tonięcia, – wymienia zagrożenia związane z wodą, – wyjaśnia różnicę między podtopieniem a utonięciem, – odtwarza etapy pomocy w podtopieniach, – omawia czynności pierwszej pomocy po wydobyciu poszkodowanego z wody, – wyjaśnia, jak zapobiegać tonięciu i wypadkom w akwenach wodnych.	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – dane statystyczne dotyczące liczby utonięć, – zeszyt ćwiczeń.	
V Zdrowie i jego zagrożenia. Edukacja zdrowotna						
22	5.1. Choroby cywilizacyjne	1	IV.1.1–3	Uczeń: – zna czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych, takich jak: nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, zaburzenia gospodarki lipidowej, otyłość, – definiuje pojęcie zespołu metabolicznego, – potrafi dokonać pomiaru ciśnienia tętniczego, – potrafi ocenić korzyści kontroli czynników ryzyka miażdżycy w populacji, – zna pojęcie wskaźnika masy ciała (BMI) i potrafi określić, do czego służy, – zna tendencje związane z otyłością wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce.	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – dane statystyczne dotyczące zapadalności na choroby cywilizacyjne, – zeszyt ćwiczeń.	
23	5.2. Zdrowie człowieka	1	IV.2.1–7	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie zdrowia, – omawia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym, – opisuje wpływ stresu na zdrowie, – wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych,	– podręcznik, – prezentacja multimedialna, – zeszyt ćwiczeń.	

				– zna podstawowe sygnały i objawy problemów ze zdrowiem psychicznym (stres fizyczny i emocjonalny, zaburzenia odżywiania, depresja kliniczna), – definiuje pojęcia bulimia i anoreksja; wyjaśnia ich następstwa, – opisuje konstruktywne i niekonstruktywne sposoby radzenia sobie z emocjami, w tym negatywnymi, – określa, gdzie w okolicy swojego miejsca zamieszkania działają instytucje i organizacje świadczące leczenie, pomoc i wsparcie w przypadkach problemów zdrowia psychicznego, w szczególności świadczące usługi dla młodzieży, – dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie).		
24	5.3. Zasady zdrowego życia	1	IV.3.1–7, IV.4.1–4	Uczeń: – wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków, – odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ, od takich, na które nie może, – omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu, – wyjaśnia zagadnienia związane z właściwą i racjonalną aktywnością fizyczną, – uzasadnia jej znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi, – analizuje tendencje związane z brakiem aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych w Polsce,	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – Piramida Żywienia i Aktywności Fizycznej, – zeszyt ćwiczeń.	

				– potrafi ocenić intensywność wysiłku fizycznego (np. na podstawie pomiaru częstości akcji serca w czasie i po wysiłku), – potrafi analizować wartość odżywczą produktów żywnościowych, np. na podstawie informacji o ich składzie umieszczanych przez producenta na opakowaniu, – wyjaśnia związki między aktywnością fizyczną, zwyczajami żywieniowymi i dobrostanem emocjonalnym, – wyjaśnia zagadnienia związane z właściwym, racjonalnym żywieniem, uzasadnia jego znaczenie dla zdrowia i rozwoju, w tym ochrony przed chorobami przewlekłymi.		
25	5.4. Uzależnienia	1	IV.5	Uczeń: – analizuje objawy różnych rodzajów uzależnień behawioralnych, w tym uzależnienie od komputera, internetu, hazardu, – wie, jakie przekonania dotyczące spożycia alkoholu, palenia tytoniu, stosowania dopalaczy i narkotyków przez młodzież mogą mieć wpływ na podejmowanie wymienionych zachowań, – zna wiarygodne źródła informacji o tendencjach dotyczących spożycia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków przez młodzież w Polsce oraz skutkach uzależnień, – wyjaśnia, w jaki sposób można unikać picia alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków, – zna zasady odpowiedniego stosowania leków (produktów leczniczych) i suplementów diety, – ustala, co sam może zrobić, aby tworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne,	– podręcznik, – aplikacja do podręcznika, – zeszyt ćwiczeń.	

				komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.), – wyjaśnia wpływ substancji psychoaktywnych na sprawność kierowcy, zna przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych i prowadzenia pojazdów.		
--	--	--	--	---	--	--

V. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

Zgodnie z założeniami podstawy programowej z dnia 30 stycznia 2018 roku edukacja dla bezpieczeństwa główny nacisk kładzie na wykształcenie u młodych ludzi umiejętności zachowania się przede wszystkim w trakcie zagrożeń czasu pokoju. Duży znaczenie przywiązuje też do edukacji zdrowotnej.

Cele założone w podstawie programowej można osiągnąć na wiele sposobów. Najbardziej efektywne dla zdobywania wiedzy i nabywania nowych umiejętności jest aktywne zaangażowanie uczniów w proces kształcenia, dlatego też należy wykorzystać rozmaite metody aktywizujące, które sprawiają, że zajęcia stają się bardziej atrakcyjne dla uczniów, u których wywołują aktywną, twórczą postawę.

W związku z tym, że w czasie lekcji edukacji dla bezpieczeństwa bardzo często należy stosować różnego rodzaju symulacje, wszystkie proponowane metody powinny mieć na celu kształcenie umiejętności formułowania argumentów i odpierania kontrargumentów przeciwnika, właściwego prezentowania własnego stanowiska, jasnego i precyzyjnego przedstawiania swoich poglądów oraz krytycyzmu wobec zdania swojego i innych. Dużą wagę należy przywiązywać do kształcenia postawy tolerancji.

Istotną rolę odgrywa także uwzględnienie specyfiki zespołu uczniowskiego i warunków pracy, a także odwoływanie się do wiedzy i doświadczenia uczniów. Inaczej należy pracować z zespołem uczniów, którzy sami przeżyli np. powódź, a inaczej, gdy to zjawisko i związane z nim kwestie rozstrzygać będziemy czysto teoretycznie.

Jeszcze innym zagadnieniem, które bezwzględnie należy wziąć pod uwagę, jest indywidualizacja procesu kształcenia i wychowania. Trzeba cały czas pamiętać, że obowiązkiem nauczyciela jest taki dobór metod nauczania, aby każdy z jego uczniów osiągnął zamierzone cele kształcenia i wychowania. Rolą nauczyciela, przewodnika ucznia, jest wzmacnianie poczucia wartości wychowanka, poznanie jego możliwości i stworzenie takiej sytuacji dydaktycznej, która mimo występujących trudności, doprowadzi do zbudowania przez ucznia pozytywnego obrazu własnej osoby.

Propozycje metod i technik nauczania

W procesie edukacyjnym wiedzę należy przekazywać w sposób różnorodny, ciekawy dla ucznia. W każdym zespole uczniowskim znajdą się osoby, które pracują w różnym tempie, mają różny poziom wiedzy i doświadczenia, a także różne możliwości

psychofizyczne, dlatego też w czasie jednej jednostki lekcyjnej nauczyciel, omawiając to samo zagadnienie, może pracować z uczniami, wykorzystując różne metody, dostosowane do ich indywidualnych potrzeb edukacyjnych.

Podążając za słowami Konfucjusza: „Co usłyszę, zapomnę, co zobaczę, zapamiętam, co sam zrobię, zrozumieć”, współcześnie nauczyciel staje się organizatorem i koordynatorem samodzielnej pracy uczniów, aktywizując ich do działań twórczych.

„Zapamiętujemy 10% tego, co czytamy, 20% tego, co słyszymy, 30% tego, co widzimy, 50% tego, co słyszymy i widzimy, 70% tego, co sami mówimy i aż 90% tego, co sami robimy” (1 Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie – przewodnik po metodach aktywizujących*, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2000, s. 8). Dlatego w dążeniu do tego, aby uczniowie przyswoili określone informacje i potrafili odnieść je do swoich doświadczeń, nieocenione mogą okazać się tzw. metody aktywizujące.

Propozycje metod aktywizujących wykorzystywanych do realizacji treści kształcenia edukacji dla bezpieczeństwa.

Burza mózgów – to najprostsza metoda aktywizująca, której celem jest zgromadzenie w krótkim czasie jak największej liczby pomysłów na rozwiązanie jakiegoś problemu. Praca tą metodą polega na tym, że nauczyciel podaje problem lub zagadnienie wymagające rozwiązania. Uczniowie zgłaszają pomysły na ich rozwiązanie i zapisują je na tablicy lub w innym miejscu. Później następuje dyskusja i wybór najlepszego rozwiązania. W czasie pracy tą metodą ważna jest zasada niekrytykowania nawet najbardziej nieprawdopodobnych rozwiązań.

Dyskusja – to zorganizowana wymiana poglądów między uczestnikami dyskusji (między uczniami i nauczycielem bądź też samymi uczniami). Niezwykle ważnymi elementami tej formy pracy są: właściwe i precyzyjne sformułowanie tematu, określenie czasu i sposobu prezentowania wypowiedzi, a także wybranie osoby prowadzącej dyskusję.

Debata „za i przeciw” – to metoda pozwalająca na analizowanie jakiegoś problemu z różnych punktów widzenia. Ten sposób pracy ma na celu nauczanie i przyzwyczajanie ucznia do analizowania wszystkich aspektów rozwiązania przed podjęciem ostatecznej decyzji.

Drzewo decyzyjne – to graficzny zapis procesu myślenia i podejmowania decyzji, określenie możliwych rozwiązań oraz przewidywanie pozytywnych i negatywnych konsekwencji wybranych możliwości. W pień drzewa uczeń wpisuje zagadnienie, które

wymaga podjęcia jakiejś decyzji. Na drugim poziomie (gałęzie drzewa) uczeń wpisuje możliwe rozwiązania określonego poniżej problemu. Każde z rozwiązań ma swoje pozytywne i negatywne skutki, które uczeń zapisuje na trzecim poziomie. W koronie drzewa zapisane zostają cele i wartości, którymi się kieruje, dokonując swoich wyborów.

Metaplan – to graficzny sposób przedstawienia przebiegu dyskusji, w trakcie której uczniowie analizują problem i poszukują jego rozwiązania. Celem tej metody jest doskonalenie umiejętności analizy, argumentowania, oceniania faktów oraz propozycji rozwiązań poruszanego zagadnienia. Metoda ta pozwala na wymianę myśli, odniesienie się do wypowiedzi innych osób, a także aktywizuje wszystkich uczniów. Skłania jednocześnie do krytycznej analizy faktów, formułowania sądów i opinii.

Propozycja wykorzystania metody metaplanu

Problem: Depresja u dzieci i młodzieży

Etapy pracy:

- podział klasy na grupy,
 - przygotowanie plakatu,
 - przedstawienie problemu,
 - określenie czasu dyskusji,
 - praca w grupach (uzupełnianie metaplanu).
- Uczniowie odpowiadają na pytanie: Jak jest? (Jak było?). Odpowiedzi zapisują na karteczkach, które przyklejają w wyznaczonym miejscu na plakacie. Jest to diagnoza stanu aktualnego.
 - Następnie notują na karteczkach odpowiedzi na pytanie: Jak być powinno? i podobnie przyklejają kartki w odpowiednim miejscu plakatu. Pytanie to ma sprowokować odpowiedzi wskazujące możliwości poprawy sytuacji.
 - Uczniowie zapisują na karteczkach odpowiedzi na pytanie: Dlaczego nie jest (nie było) tak, jak być powinno? i przyklejają je w wyznaczonym miejscu plakatu. Na tym etapie pracy uczniowie powinni zastanowić się nad przyczynami powstałych nieprawidłowości i błędów.
 - Uczniowie zapisują wnioski na karteczkach, które przyklejają w wyznaczonym miejscu na plakacie. Wnioski muszą doprowadzić do poprawy sytuacji zgodnie z sugestiami drugiego pytania: Jak być powinno?
 - Zaprezentowanie efektów pracy grup. Wnioski ze wszystkich plakatów mogą być zebrane jako wspólne rozwiązanie problemu.

Mapa pojęciowa – to wizualne przedstawienie omawianego problemu. Jest to schemat mający ilustrować sposób myślenia. Tworzenie mapy pojęciowej polega na wyjściu od omawianego pojęcia i stworzeniu wokół niego sieci logicznych połączeń. Pozwala to uporządkować wiadomości i odnaleźć związki między nimi. Metodę tę możemy wykorzystać do: sprawdzenia zdobytej wiedzy i nabytych umiejętności, rozwiązywania problemów, definiowania pojęć oraz planowania działań.

Rybi szkielet

Zalety metody:

- możliwość dokładnego przeanalizowania problemu, dostrzeganie przez uczniów złożoności problemów i zjawisk, umiejętność pracy w grupach,
- zebranie i uporządkowanie omówionego materiału.

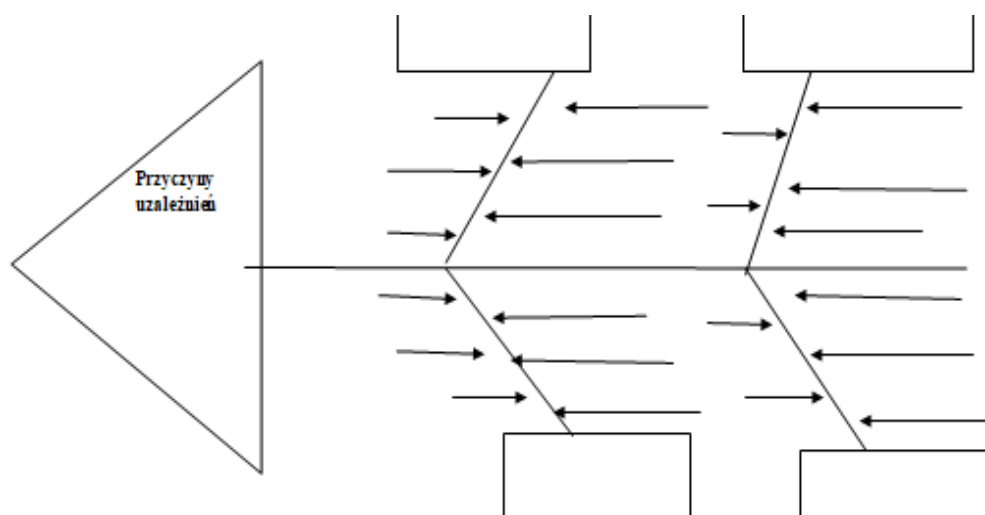
Propozycja wykorzystania metody rybiego szkieletu

Problem: Uzależnienia młodzieży

Etapy pracy:

- nauczyciel rysuje uproszczony szkielet ryby na tablicy, a następnie w głowie ryby zapisuje problem, który ma zostać zanalizowany,
- za pomocą burzy mózgów uczniowie ustalają główne czynniki, które mogą być odpowiedzialne za powstanie problemu i zapisują je na tablicy,
- wspólnie wybierają najbardziej istotne i wpisują je na „dużych ościach” schematu,
- nauczyciel dzieli uczniów na tyle grup, ile jest głównych czynników,
- każdy zespół otrzymuje jeden czynnik i poszukuje przyczyn, które mają wpływ na ten czynnik; zapisuje je na paskach papieru, które potem przypina do „dużych ości”,
- po zakończeniu pracy uczniowie ustalają, które z przyczyn są najważniejsze,
- na zakończenie uczniowie powinni opracować plan działań zmierzających do rozwiązania problemu (może to być praca domowa).

Rybi szkielet – załącznik nr 1



Dywanik pomysłów

To metoda dyskusji w grupach połączona z wizualizacją propozycji rozwiązań problemu. Podczas pracy w taki sposób można dokonać hierarchizacji sposobów rozwiązywania problemu, wybierając rozwiązanie akceptowane przez większość uczniów.

Propozycja wykorzystania metody dywanika pomysłów

Problem: Zagrożenia zdrowia psychicznego – jak zapobiegać samobójstwom?

Etapy pracy:

- nauczyciel przedstawia uczniom problem, a następnie dzieli ich na grupy i określa czas pracy na tworzenie dywanika pomysłów,
- uczniowie na otrzymanych arkuszach indywidualnie wpisują pomysły, na jednej karteczce jeden pomysł i przyklejają na dużych arkuszach,
- grupy zamieszczają swoje dywaniki w widocznym miejscu, prezenterzy przedstawiają pomysły grupy,
- uczniowie otrzymują po trzy kolorowe znaczki, które mogą przydzielić do pomysłów, które ich zdaniem są najlepsze,
- nauczyciel liczy punkty przyznane za poszczególne pomysły, podkreślając te z najlepszym wynikiem.

Piramida priorytetów – metoda polega na ułożeniu pomysłów lub rozwiązań według ich ważności. Służy do systematyzacji wiedzy oraz wartościowania rozwiązań.

Technika SWOT (skrót od angielskich słów: STRENGTHS – mocne strony, WEAKNESSES – słabe strony, OPPORTUNITIES – szanse, THREATS – zagrożenia).

Propozycja wykorzystania techniki SWOT

Problem: Zagrożenia zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży

Metoda ta polega na zespołowej analizie i ocenie określonego problemu lub wydarzenia. Pomaga w podejmowaniu określonych decyzji. Wymaga podejścia do problemu w sposób krytyczny i twórczy. Dzięki tej technice uczeń kształci umiejętność rozróżniania pozytywnych i negatywnych zachowań, dostrzegania zagrożeń.

Etapy pracy:

- nauczyciel przedstawia uczniom problem do przeanalizowania,
- następnie dzieli klasę na zespoły – każdy przygotowuje inną część schematu SWOT,
- uczniowie prezentują swoje argumenty na temat „mocnych stron problemu”, „słabych stron problemu”, „szans” oraz „zagrożeń”,
- nauczyciel lub wybrany uczeń zapisuje argumenty w odpowiednie miejsca na tablicy.

MOCNE STRONY/ZALETY (STRENGTHS)	SŁABE STRONY/WADY (WEAKNESSES)
SZANSE/MOŻLIWOŚCI (OPPORTUNITIES)	ZAGROŻENIA (THREATS)

Symulacje – to naśladowanie nieistniejącej, ale możliwej rzeczywistości. Metoda ta często jest stosowana jako trening przewidywania skutków potencjalnych zjawisk i zagrożeń.

Grupy zadaniowe – to metoda pracy stosowana przy realizacji długotrwałych projektów, polegająca na przydzieleniu grupom zadań, nad którymi pracują wszyscy jej członkowie.

Praca metodą projektów – polega na opracowaniu jakiegoś zagadnienia grupowo lub indywidualnie. Może być interesującą propozycją dla uczniów. Dać im możliwość doskonalenia pracy w grupie, jak również sprzyjać zdobyciu cennych informacji, które

mogą stać się niezbędne w codziennym życiu. Niezwykle ciekawym tematem projektu mogą być choroby cywilizacyjne i sposoby zapobiegania im.

PROPOZYCJA PROJEKTU

Projekt edukacyjny: UDAROM MÓWIMY NIE!

Co roku w Polsce udar mózgu dotyka ok. 80 tys. osób i powoduje ok. 30 tys. zgonów. Jest trzecią, po chorobach serca i nowotworach, przyczyną śmierci i pierwszą przyczyną trwałej niepełnosprawności Polaków po 40. roku życia, co w ogromnym stopniu wyklucza ich z życia społecznego. Co 8 minut ktoś w Polsce doznaje udaru mózgu. Ryzyko jego wystąpienia w znacznym stopniu zwiększają schorzenia układu sercowo-naczyniowego (nadciśnienie tętnicze, choroba niedokrwienna serca i migotanie przedsionków), a także cukrzyca, otyłość, brak aktywności fizycznej, nadużywanie alkoholu czy palenie tytoniu. Modyfikacja stylu życia, rozpoznanie, a następnie leczenie i monitorowanie chorób, które zwiększają jego ryzyko – to kluczowe kwestie w przypadku zapobiegania udarowi mózgu.

Znając objawy udaru mózgu i wiedząc, jak na nie reagować, możemy uratować życie. Natomiast eliminując czynniki ryzyka choroby, możemy jej zapobiegać i chronić się przed jej poważnymi konsekwencjami. Dzięki temu projektowi edukacyjnemu w całej Polsce może przybywać młodych ludzi wyposażonych w wiedzę na temat udaru mózgu.

Cel ogólny:

– budowanie świadomości społecznej dotyczącej udarów mózgu, czynników ryzyka związanych z wystąpieniem choroby, jej objawów oraz sposobów zapobiegania.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie z czynnikami ryzyka udaru mózgu,
- utrwalenie anatomii i fizjologii układu nerwowego, funkcji mózgu,
- wyjaśnienie istoty udaru mózgu,
- wczesne wykrywanie pierwszych symptomów choroby,
- poznanie rodzajów udaru mózgu,
- uświadomienie, w jaki sposób można zapobiegać udarowi,
- wyjaśnienie znaczenia czasu dla dalszego procesu leczenia,
- wspomaganie procesu nauczania poprzez pozyskiwanie informacji z różnorodnych źródeł,
- doskonalenie umiejętności pracy w grupie,

- kształtowanie kompetencji społecznych,
- kształtowanie umiejętności rozpoznawania zagrożeń,
- rozwijanie odpowiedzialności,
- poznanie sposobów opanowywania strachu i paniki.

Czas trwania: 1 miesiąc.

Praca w grupach 5-osobowych.

Formy pracy:

- prezentacje multimedialne,
- plakaty,
- zamieszczenie wyników pracy na szkolnej stronie www,
- pokazy,
- filmy,
- krzyżówki,
- quizy,
- przedstawienie wyników pracy na forum szkoły z udziałem uczniów, nauczycieli, rodziców i zaproszonych gości – w zależności od wyboru grupy docelowej.

Zadania dla grup:

1. Przygotowanie informacji na temat, czym jest i jak działa mózg – ciekawostki, quizy, krzyżówki.
2. Gromadzenie informacji, jak dochodzi do udaru i jakie funkcje mózgu może on wyłączyć – nagranie filmu, przygotowanie plakatów.

Pomocą może służyć film nagrany przez studentów CM UMK w Bydgoszczy – link znajduje się poniżej:

<https://www.cm.umk.pl/aktualnosci-2/4134-kampania-o-udarze-mozgu.html>

3. Wykonanie doświadczenia pokazującego przepływ krwi do mózgu – pomocą może posłużyć poniższy film

<https://medtube.pl/neurologia/filmy-medyczne/8605-prawidlowy-doplyw-tetniczy-krwi-do-mozgu>

[należy zarejestrować się na portalu <https://medtube.pl>, wybierając opcję – inne].

4. Przygotowanie materiału przedstawiającego objawy udaru mózgu oraz sposób reagowania w sytuacji ich wystąpienia.

Pomocą może służyć obraz przedstawiający udar mózgu powstający na skutek migotania przedsionków:

<https://medtube.pl/kardiologia/filmy-medyczne/8607-udar-mozgu-i-przemijajacy-atak-niedokrwieny>

5. Akronim FAST – jego znaczenie w szybkim rozpoznawaniu objawów udaru – można skorzystać z gotowych materiałów znajdujących się w treści poniższego linku:

<http://www.zsm.czyst.pl/2624/>

6. Przygotowanie ankiety dotyczącej wiedzy na temat udarów – przeprowadzanej z uczestnikami przed i po zajęciach.

7. Wybranie grupy docelowej – odbiorców kampanii – przedstawienie przygotowanych materiałów: pogadanka, filmy, plakaty, krzyżówki, quizy.

Materiały dotyczące realizacji projektu

KARTA OCENY REALIZACJI PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Temat	
Termin prezentacji	
Skład zespołu uczniowskiego	

Kryteria oceny:

Lp.	Kryteria	Szczegółowe elementy	Liczba punktów
1.	Rezultat pracy	– wartość merytoryczna, – zgodność z tematem projektu, – estetyka, – trafność argumentów, – poprawność językowa, – walory kształcące i wychowawcze,	
2.	Korzystanie z materiałów	– wykorzystanie materiałów źródłowych, – umiejętny dobór informacji,	

	źródłowych	– przetwarzanie informacji,	
3.	Wkład w realizację projektu	– zaangażowanie w pracę grupy, – twórcze rozwiązywanie problemów, – umiejętność pracy w grupie, – terminowość wykonywania zadań, – innowacyjność, – rzetelność, – stopień trudności zadań,	
4.	Prezentacja wyników pracy	– poziom prezentowanych informacji, – posługiwanie się słownictwem właściwym dla tematu, – wybór adekwatnej formy prezentacji, – wykorzystanie czasu prezentacji, – zainteresowanie słuchaczy, – poprawność udzielanych wyjaśnień, odpowiedzi odbiorcom.	
Suma punktów:			

Uwaga!

W punktacji projektu można uwzględnić samoocenę ucznia oraz ocenę zespołu, w którym pracował.

KARTA PROJEKTU EDUKACYJNEGO

rok szkolny

INFORMACJE OGÓLNE

Temat projektu	
Cele ogólne	

Cele szczegółowe	
Termin rozpoczęcia projektu	
Termin zakończenia projektu	
Opiekun projektu	
Zespół uczniowski realizujący projekt	1.
	2.
	3.
	4.
	5.
	6.

HARMONOGRAM PRAC

Termin	Zadania	Podjęte działania	Odpowiedzialni uczniowie	Uwagi

KONSULTACJE Z OPIEKUNEM PROJEKTU

Termin	Temat	Uczniowie	Uwagi, zalecenia
---------------	--------------	------------------	-------------------------

PREZENTACJA PROJEKTU

Termin prezentacji	
Miejsce prezentacji	
Forma prezentacji	
Członkowie zespołu	
Odbiorcy	

data

podpis opiekuna projektu

Ćwiczenia – realizowane są w celu nabywania określonych umiejętności, np. wykonania resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Uczniowie uczą się lepiej, kiedy są silnie zmotywowani, omawiany temat jest ważny i są świadomi celów nauczania, dlatego ważne jest dokładne przygotowanie wszystkich elementów niezbędnych do realizacji ćwiczeń. Najistotniejsze to:

- przygotowanie miejsca ćwiczeń – wywietrzenie sali lekcyjnej, odpowiednie ustawienie krzeseł, przygotowanie podłoża pod manekiny, odpowiednie oświetlenie,
- sprawdzenie sprzętu – ustalenie, czy np. manekiny są czyste, działają poprawnie, tzn. jest możliwość skutecznej wentylacji i prawidłowych uciśnień, skontrolowanie defibrylatorów – stan baterii, elektrod itp.,
- ustalenie, czy wszyscy uczniowie dobrze widzą, słyszą – być może zaistnieje konieczność zmiany miejsca uczniów, by mogli pracować w komfortowych warunkach.

Ćwiczenia powinny odwoływać się do doświadczeń naszych podopiecznych. Wprowadzenie ich poprzez opowiedzenie zdarzenia, przedstawienie sytuacji pozwoli na efektywniejsze działania i zmotywuje do większego zaangażowania w wykonanie zadania.

Ciekawą metodą prowadzenia zajęć praktycznych w małych grupach jest **metoda czterech kroków**. Stosowana na kursach BLS/AED Europejskiej Rady Resuscytacji sprawdza się w nauczaniu na każdym etapie kształcenia.

I KROK

1. Czas rzeczywisty – nauczyciel demonstruje umiejętność bez komentarza, w czasie rzeczywistym.

Celem tego kroku jest pokazanie uczniom, czego się od nich oczekuje. Zadaniem nauczyciela jest prawidłowe wykonanie czynności tak, aby uczniowie widzieli dokładnie, jak należy to zaprezentować. Pokaz musi być prawidłowo zaprezentowany przez nauczyciela, gdyż kolejne etapy będą nawiązywały do pierwszego kroku.

II KROK

2. Pokaz z omówieniem demonstrowanych czynności – nauczyciel wykonuje te same czynności, jednak czyni to wolniej i opisuje każdy element. Dzięki temu uczniowie znajdują na tym etapie odpowiedź na pytania, które być może nasunęły się im w trakcie pokazu.

Na zakończenie wychowankowie mogą zadawać pytania.

III KROK

3. Pokaz nauczyciela z komentarzem ucznia – nauczyciel jeszcze raz demonstruje umiejętność, natomiast uczeń opisuje jego działania. Jest to decydujący etap w zdobywaniu umiejętności – uczniowie podejmują decyzje i są odpowiedzialni za wykonanie zadania.

IV KROK

4. Wybrany uczeń demonstruje określoną czynność, a inny ją omawia.

Na tym etapie uczeń przejmuje odpowiedzialność za wykonanie czynności, jednocześnie wykazując, że zrozumiał, w jaki sposób ją wykonać. Każdy z wychowanków powinien dokonać prezentacji umiejętności na tym etapie. Jeśli czas na to pozwala, powinno się przećwiczyć kilkakrotnie każdą czynność.

Nauczyciel ma zadanie korygować ewentualne błędy, aby nie były powielane przez następnych ćwiczących.

VI. Warunki i sposób realizacji

W ramach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa uczniowie zdobywają wiedzę oraz umiejętności umożliwiające zrozumienie zróżnicowanej natury mechanizmów oraz zmiennych wpływających na szeroko pojmowane bezpieczeństwo państwa, ich dynamikę oraz wzajemne zależności wynikające, m.in. ze struktury i funkcjonowania państwa.

Zadaniem nauczyciela jest przekazanie uczniom zasad działania ratowniczego zarówno w przypadku zagrożeń nadzwyczajnych (wypadki masowe, katastrofy), jak i elementarnej pierwszej pomocy.

Nauczyciel ma obowiązek stałego uzupełniania swojej wiedzy, monitorowania zmian, w tym organizacyjno-prawnych, samodoskonalenia, tak by przekazywane uczniom informacje były aktualne, rzetelne (ważna jest tu kontrola materiałów źródłowych innych niż podręcznik oraz materiały opracowane dla nauczyciela, dbałość o wiarygodność informacji).

Wskazane jest zaplecze umożliwiające przechowywanie pomocy, podstawowych materiałów i przyborów nauczyciela niezbędnych do prowadzenia zajęć oraz ewentualnych prac uczniów.

Niezbędny jest sprzęt audiowizualny i prezentacyjny (komputer, rzutnik; zamontowany na stałe lub przenośny), dostęp do internetu. Jeżeli szkoła nie dysponuje pracownią przeznaczoną do realizacji przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa, w klasie w której realizowane są zajęcia, powinny być zagwarantowane wymienione elementy bazowe.

Osiągnięcie przez uczniów umiejętności praktycznego udzielania pierwszej pomocy wymaga realizacji zajęć w blokach po dwie godziny lekcyjne. W celu zapewnienia efektywnej nauki

przedmiotu klasę należy podzielić na grupy o liczebności nie większej niż 15 uczniów, w szczególności podczas ćwiczeń z resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

Ćwiczenia na manekinach szkoleniowych wymagają zapewnienia odpowiednich warunków i środków higieny i dezynfekcji (mycie rąk, wymiana worków oddechowych w manekinach, używanie środka odkażającego, maseczek).

Ze względów bezpieczeństwa uczniowie nie mogą wykonywać ćwiczeń, które mogłyby spowodować przeciążenie kręgosłupa, dlatego niedozwolone jest podczas zajęć ćwiczenie dźwigania poszkodowanych w ramach doraźnej ewakuacji z miejsca zdarzenia.

Lekcje w szkole powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- 1) wizyty w instytucjach państwowych: Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego,
- 2) specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe realizowane podczas ferii letnich lub krótsze, kilkudniowe kursy,
- 3) wycieczki,
- 4) zajęcia plenerowe,
- 5) tworzenie wystaw prac własnych, klasowych i szkolnych, promujących zdrowy tryb życia i właściwe zachowania w razie zagrożeń,
- 6) zwiedzanie wystaw powiązanych z treściami przedmiotu;
- 7) spotkania (np. udział w zajęciach), prelekcje, wykłady z pracownikami kluczowych instytucji bezpieczeństwa; Policji, Państwowej Straży Pożarnej i Sił Zbrojnych RP oraz pracownikami Straży Miejskiej, pogotowia ratunkowego, kombatanami, ekologami, psychologami,
- 8) udział w konkursach, których zakres jest zgodny bądź zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Wskazane jest nawiązywanie współpracy między szkołami a lokalnymi jednostkami Policji, Państwową Strażą Pożarną, ośrodkami szkolenia, jednostkami wojskowymi i organizacjami, np. Ochotniczą Strażą Pożarną, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Obrony Kraju, zarówno we wspomnianym zakresie prowadzenia zajęć, jak i udostępniania specjalistycznego sprzętu czy pomocy dydaktycznych.

Ważne znaczenie w rozwoju ma też wychowanie mające na celu kształtowanie tzw. postawy patriotycznej oraz poczucia odpowiedzialności za dorobek minionych pokoleń. Trwający proces globalizacyjny we wszystkich obszarach życia generuje nowe problemy, zagrożenia, skłania do stawiania pytań. Nauczyciel powinien stwarzać warunki sprzyjające swobodnej wymianie myśli i poglądów, z zachowaniem niezbędnej dyscypliny w czasie zajęć.

VII. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Ocenianie jest procesem, który pozwala na zebranie informacji o efektach pracy ucznia, a także o stopniu opanowania przez niego wiedzy i umiejętności.

Jeśli chcemy, aby ocena miała charakter konstruktywny, powinna ona być obiektywna, rzetelna, trafna, sprawiedliwa i jednocześnie mobilizować ucznia do dalszej pracy. Właściwie przekazana informacja zwrotna inspirowa do samokształcenia, podnosi samoocenę, a także zachęca do korygowania działań.

Celem oceniania jest:

- sterowanie procesem nauczania,
- uzyskiwanie informacji o jakości uczenia się,
- rozwijanie motywacji,
- umożliwienie nauczycielowi doskonalenia organizacji i metod pracy,
- dostarczenie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce oraz specjalnych uzdolnieniach.

Funkcja oceny:

- dydaktyczna – wynika z podstawy programowej, mierzona testami (wiedza, umiejętności, aktywność, praca na lekcji),
- społeczno-dydaktyczna – określa postawy i cechy osobowościowe ucznia, jego funkcjonowanie w grupie, emocjonalne zaangażowanie, wynikające np. z sytuacji rodzinnej,
- dydaktyczno-prognostyczna – informuje o stopniu znajomości zagadnienia niekoniecznie na podstawie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności zwartych wyłącznie w programie nauczania. Jest pomocna przy planowaniu czynności nauczyciela, informuje także o przyszłych wynikach ucznia na podstawie bieżących ocen dydaktycznych,
- sterująco-metodyczna – uzmysławia nauczycielowi konieczność zmiany lub kontynuacji metod pracy z uczniem (dotychczasowe są mało skuteczne lub bardzo skuteczne),
- psychologiczna – obejmuje kontekst zdrowia psychicznego i fizycznego ucznia,
- wychowawcza – uwzględnia zaangażowanie, staranność, wkład pracy, warunki środowiskowe itp.,

- selektywna – odróżnia uczniów dobrze przygotowanych do dalszej nauki od tych, którzy tej umiejętności jeszcze nie posiadli,
- społeczna – powinna kształtować stosunki w klasie i określić przygotowanie oraz predyspozycje ucznia do dalszej nauki, pracy. Ocena nie może spełniać funkcji represyjnej, powinna być wspierająca dla ucznia.

Uczniowie powinni zostać zapoznani z zasadami oceniania na pierwszych zajęciach.

Nauczyciel jest zobowiązany do przestrzegania zasady jawności przy wystawianiu ocen.

Wystawianie ocen z odpowiedzi ustnej oraz odczytywanie ocen z prac pisemnych nie może być komentowane na forum klasy w sposób drażliwy dla ucznia. Jedyną podstawą do wystawienia oceny śródrocznej i rocznej są kontrole uczniów prowadzone systematycznie, rozłożone równomiernie na cały okres nauki.

Kryteria oceniania oraz zakres wymagań ustala nauczyciel przedmiotu zgodnie z zasadami oceniania przyjętymi w danej placówce.

Uczniowi przysługuje możliwość zgłoszenia nieprzygotowania raz w semestrze. Musi dokonać tej czynności na początku zajęć. Kolejne nieprzygotowania skutkują oceną niedostateczną.

Uczeń, który otrzymał oceną niedostateczną ze sprawdzianu, powinien ją poprawić w ciągu dwóch tygodni – w terminie ustalonym z nauczycielem.

Propozycja kryteriów oceniania prac pisemnych:

- 100% + dodatkowe zadania celujący
- 91% – 100% bardzo dobry
- 75% – 90% dobry
- 51% – 74% dostateczny
- 30% – 50% dopuszczający
- 0% – 29% niedostateczny

Prace pisemne udostępniane są rodzicom i uczniom do wglądu. Przechowywane są przez nauczyciela w szkole.

Brak pracy domowej uczeń powinien uzupełnić do najbliższych zajęć.

W przypadku nieobecności w szkole uczeń ma obowiązek uzupełnić wiadomości oraz brakujące notatki i ćwiczenia. Oceny za zeszyt, zeszyt ćwiczeń oraz inne formy aktywności ucznia są stopniami wspomagającymi.

Skala oceniania

Lp.	Ocena
1.	niedostateczny
2.	dopuszczający
3.	dostateczny
4.	dobry
5.	bardzo dobry
6.	celujący

Kryteria oceniania – wymagania na poszczególne oceny

Lp.	Ocena	Wymagania
1.	celujący	Uczeń: • zdobył wiedzę i umiejętności przewidziane w podstawie programowej, • potrafi zainicjować dyskusję, • dzieli się z klasą swoją wiedzą i umiejętnościami, • potrafi argumentować, • wykazuje się aktywnością w czasie zajęć, • osiąga sukcesy w konkursach, olimpiadach, turniejach, • potrafi zastosować wiedzę i umiejętności w sytuacjach nietypowych, • inicjuje działania na rzecz klasy, szkoły, środowiska lokalnego.
2.	bardzo dobry	• opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności przewidziany w podstawie programowej, • wykorzystuje wiedzę z innych dziedzin do rozwiązywania sytuacji problemowych, • korzysta z różnych źródeł informacji, • potrafi samodzielnie rozwiązać sytuacje problemowe przedstawione przez nauczyciela, • wykazuje się aktywnością na zajęciach, • uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych,

		• bezbłędnie przedstawia algorytmy postępowania w różnorodnych sytuacjach, • właściwie korzysta ze sprzętu niezbędnego do realizacji zajęć, • aktywnie włącza się w akcje charytatywne, wolontariat itp., • umie kierować działaniami grupy rówieśników.
3.	dobry	• opanował materiał podstawy programowej w stopniu zadowalającym, • wykorzystuje różne źródła informacji, • poprawnie określa związki przyczynowo-skutkowe, • aktywnie uczestniczy w zajęciach, • wykonuje wybrane zadania dodatkowe, • poprawnie wymienia zasady postępowania w sytuacjach zagrożenia, • samodzielnie realizuje zadania powierzone przez nauczyciela.
4.	dostateczny	• częściowo opanował podstawowe wiadomości i umiejętności umożliwiające podjęcie niezbędnych działań ratunkowych, • z pomocą nauczyciela wykonuje proste zadania.
5.	dopuszczający	• ma znaczne braki w wiedzy i umiejętnościach przewidzianych w podstawie programowej, jednak nie przekreślają one możliwości dalszego kształcenia się, • potrafi z pomocą nauczyciela wykonać zadania o niewielkim stopniu trudności, • pracuje niesystematycznie, • nie prowadzi systematycznie zeszytu ćwiczeń.
6.	niedostateczny	• nie opanował wiedzy i umiejętności niezbędnych do dalszego kształcenia, • nie potrafi rozwiązać zadania nawet z pomocą nauczyciela,

		• pracuje niesystematycznie, • nie prowadzi zeszytu ćwiczeń lub wykonał w nim tylko część zadań, • nie wykazuje zainteresowania przedmiotem.
--	--	--

Metody sprawdzania osiągnięć ucznia

- **Test diagnostyczny** – przeprowadzany na początku nowego etapu edukacyjnego w celu weryfikacji wiedzy i umiejętności.
- **Sprawdzian, test** – obejmują partię materiału z określonego działu. Powinny być zapowiedziane z tygodniowym wyprzedzeniem. Przed rozpoczęciem sprawdzianu uczniowie powinni znać jego punktację, zgodnie z procentowymi kryteriami. Sprawdzone prace uczniowie powinni otrzymać w ciągu dwóch tygodni.
- **Kartkówka** – obejmuje materiał z trzech ostatnich lekcji, nie jest zapowiadana. Nie powinna trwać dłużej niż 15 minut.
- **Odpowiedź ustna** – obejmuje również materiał z trzech ostatnich lekcji.
- **Zadanie domowe** – każda zadana praca powinna być sprawdzona przez nauczyciela, chociaż nie zawsze musi być oceniona.
- **Aktywność na lekcji** – uczniowie mogą otrzymywać „plusy” za aktywność na lekcji. Trzy plusy mogą składać się na ocenę bardzo dobrą lub celującą.
- **Praca w grupach** – ocenianiu podlega trafność argumentów, wkład w pracę grupy, stopień realizacji zadania, umiejętne wykorzystanie pomocy dydaktycznych.
- **Ćwiczenia, sytuacje symulowane** – ocenianiu podlega prezentowanie umiejętności, w szczególności udzielania pierwszej pomocy, rozwiązywania sytuacji problemowych.
- **Prezentacje multimedialne** – uczniowie mogą przygotowywać prezentacje dotyczące treści nauczania.
- **Zeszyt przedmiotowy, zeszyt ćwiczeń** – oceniana jest systematyczność, estetyka oraz zadania domowe.
- **Zajęcia pozalekcyjne** – konkursy, olimpiady, turnieje, koła zainteresowań itp.

VIII. Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)

W wieku szkolnym występują indywidualne różnice pomiędzy uczniami, dotyczy to zarówno uczniów mających trudności w nauce, jak i szczególnie uzdolnionych. Indywidualizacja jest zatem procesem koniecznym, uwzględniającym zdolności, umiejętności i zainteresowania. Uczenie się powinno wykorzystywać i rozwijać możliwości ucznia, a także zapewnić ciągły przyrost kompetencji.

Nauczyciel pracujący z uczniami **ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**:

- sprawia, że nauka może być przyjemnością,
- zna potrzeby uczniów,
- szanuje poglądy wychowanków,
- zachęca do samodzielnego myślenia,
- nagradza osiągnięcia,
- rozwija zainteresowania,
- w swojej pracy wykorzystuje różne pomoce dydaktyczne.

Dbając o indywidualizację procesu nauczania, należy pamiętać o konieczności dostosowania wymagań dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Sprawdziany dla nich można realizować w ten sposób, aby np. 60% zadań sprawdzało wiadomości konieczne. Można również przygotować sprawdziany, kartkówki czy pytania do ustnych odpowiedzi o innym stopniu trudności.

Wszystkich uczniów obowiązują treści podstawy programowej, dlatego też proces indywidualizacji może odbywać się tylko na poziomie doboru metod nauczania i oceniania. Na etapie planowania zajęć trzeba pamiętać, że uczeń zdolny też może być dyslektykiem bądź mieć jakiś inne specyficzne trudności w uczeniu się.

W pracy z **uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi** można wykorzystać następujące propozycje:

- **praca w grupach (3–5 osobowych)** – w grupie znajdują się uczniowie o różnych możliwościach intelektualnych. Przedstawianie wyników pracy grupy można zlecić uczniowi mającemu trudności w nauce. Jeśli zaistnieje taka potrzeba, inni członkowie grupy mogą uzupełniać wypowiedzi. Uczeń taki staje się potrzebny, wzrasta jego poczucie własnej wartości. Podstawową metodą pracy grupowej jest

dyskusja nad wspólnie rozwiązywanymi problemami. W toku tej dyskusji uczniowie zdolniejsi pomagają w pracy uczniom mającym trudności w nauce. To pozwala na zmianę postawy tych ostatnich, zaczynają oni się interesować tematyką zajęć oraz osiągać lepsze wyniki w nauce.

- **Prowadzenie zajęć na kilku poziomach nauczania** – podział uczniów na grupy, które otrzymują zdania o różnym stopniu trudności.
- **Metoda podpowiedzi** – np. wskazanie sposobu rozwiązania analogicznego zadania, pytania naprowadzające.
- **Zadania domowe** – zróżnicowanie poziomu trudności. Należy oceniać szczególnie te, które zostały wykonane samodzielnie.
- Przygotowywanie wystaw, inscenizacji, zabaw dydaktycznych, gazetek ściennych itp.
- Zadawanie krzyżówek, rebusów, wykreślanek itp.

DYSLEKSJA, DYSORTOGRAFIA, DYSGRAFIA

Dysleksja – specyficzne trudności w uczeniu się czytania, którym często towarzyszą trudności w opanowaniu poprawnej pisowni.

Dysortografia – to trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, również zasad ortograficznych.

Dysgrafia – zaburzenia strony graficznej pisma.

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Stosować zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznej.
2. Dostosować swoje wymagania do faktycznych możliwości ucznia.
3. Stosować częste zachęty i pochwały.
4. Organizować tak pracę w czasie zajęć edukacyjnych, aby zapewnić uczniowi dyslektycznemu osiągnięcie choćby niewielkich sukcesów.
5. Wydłużyć koniecznie czas pracy, np. w czasie pisania sprawdzianów.
6. Nie wymagać czytania głośnego, indywidualnego w obecności klasy.
7. Nie omawiać błędów ucznia przy całej klasie.
8. Nie wymagać czytania na czas.
9. Nie przeciążać ucznia większą ilością pisania i czytania.

10. Nie zwiększać napięć emocjonalnych dziecka dużymi wymaganiami oraz wywoływaniem do tablicy.
11. Nie wyrywać ucznia do natychmiastowej odpowiedzi, gdyż może on mieć trudności z szybkim przypomnieniem sobie wiadomości.
12. Czekać cierpliwie, aż uczeń odpowie. Jeśli nawet jego odpowiedź jest niepoprawna, to przy pomocy dodatkowych pytań należy pomóc uczniowi w udzieleniu oczekiwanej odpowiedzi.
13. Stwarzać uczniowi możliwości pisania na komputerze lub drukowanymi literami.
14. Stosować dodatkowe instrukcje, dzielić instrukcje na mniejsze części, kilkakrotnie je powtarzać.

Ocenianie

1. Przy ocenianiu należy uwzględnić wolne tempo pracy ucznia.
2. Nie omawiać na forum klasy błędów popełnionych przez ucznia.
3. Punktem odniesienia przy wystawianiu oceny nie powinny być wyniki uzyskane przez innych uczniów, ale porównanie osiągnięć dziecka z jego wcześniejszymi dokonaniami.
4. Nie należy oceniać prac pisemnych pod kątem ortografii – zaleca się zaznaczanie błędów i zachęcanie ucznia do samodzielnej pracy nad ich poprawą.
5. Należy stosować ocenę jakościową – opisową, uwzględniającą poziom trudności, a nie średni wymagany poziom.
6. Należy uwzględniać rozbieżności między wymową a pismem.
7. Zaleca się nieocenianie prac pod kątem estetyki i czytelności pisma.
8. Przy ustalaniu oceny należy brać pod uwagę różne czynniki, np. włożony wysiłek.
9. Oceniać osiągnięcia we właściwy sposób. Udzielać pochwały po każdej poprawnej odpowiedzi, natomiast unikać stawiania ocen za odpowiedzi słabe i nie na temat.
10. Należy uznawać fakt przekręcenia nazwy wydarzenia historycznego lub pojęcia.
11. Oceniać wiadomości ucznia głównie na podstawie wypowiedzi ustnych.
12. Nie należy dyskwalifikować prac napisanych nieczytelnie. Uczeń powinien odczytać je nauczycielowi.
13. Uznawać pomyłki związane z orientacją przestrzenną, np. mylenie kierunków na mapie, i dotyczące określenia stron ciała.
14. Przy sprawdzaniu znajomości pojęć wskazane jest stosowanie dodatkowych, naprowadzających pytań.

Dyskalkulia

Dyskalkulia – to specyficzne trudności w uczeniu się matematyki.

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Pomagać uczniowi w odczytywaniu dłuższych poleceń, w razie konieczności upewnić się, czy uczeń zrozumiał.
2. Zezwolić uczniowi na wykonywanie obliczeń wybranym przez niego sposobem.
3. Przeznaczyć więcej czasu na obliczenia pamięciowe.
4. Zadbać o bardzo dobrą jakość materiałów dla ucznia, np. materiałów kserowanych.

Ocenianie

1. Uznawanie faktu mylenia cyfr: 6 i 9; 3 i 8.
2. Uznawanie trudności związanych z umiejscowieniem danych na osi liczbowej.
3. Zaliczanie zadania, jeśli poprawny jest tok rozumowania, chociaż występują błędy w liczeniu prowadzące do uzyskania nieprawidłowego końcowego wyniku (błędy wynikają z zamiany cyfr).
4. Stworzenie uczniowi możliwości korekty lub stosowania innego rodzaju punktacji w przypadku przestawienia cyfr.

Zespół Aspergera

Mianem zespołu Aspergera określa się łagodniejsze przypadki spośród spektrum autyzmu, dotyczące przede wszystkim zaburzeń funkcjonalnych.

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Starać się, aby każde zajęcia przebiegały według stałego schematu.
2. Formułować polecenia w sposób jasny, precyzyjny (jeśli trzeba, kilkakrotnie powtórzyć polecenia – czasami indywidualnie konkretnemu uczniowi).
3. Wskazywać rzeczy najważniejsze, najistotniejsze informacje.
4. Stosować więcej informacji i poleceń w formie pisemnej (obrazki, ilustracje), gdyż jest ona łatwiejsza do przyswojenia dla takich uczniów.
5. Podpowiadać i naprowadzać ucznia w czasie odpowiedzi ustnej.
6. Działać zdecydowanie w przypadku niewłaściwej reakcji dziecka – powiedzieć mu, co w danej chwili ma zrobić.

7. Nie pozostawiać ucznia bez pracy, gdyż wtedy może dojść do niepożądanych zachowań.

8. Należy zadbać, aby w otoczeniu ucznia było jak najmniej bodźców rozpraszaających (wzrokowych, słuchowych) – na ławce powinny znajdować się tylko przedmioty aktualnie niezbędne do pracy.

Ocenianie

Nie obniżać ocen przedmiotowych i ocen z zachowania z powodu objawów typowych dla zespołu Aspergera.

ADHD

ADHD – zaburzenie charakteryzujące się nieadekwatnymi do wieku rozwojowego deficytami uwagi, impulsywnością i nadpobudliwością ruchową, które nie ustępują przez ponad sześć miesięcy, a ich nasilenie powoduje znaczne trudności w funkcjonowaniu w najważniejszych obszarach życia.

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Dostosować, na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia.
2. Stwarzać warunki do wielokrotnego powtarzania i utrwalania materiału.
3. Udzielać uczniowi nieskomplikowanych instrukcji.
4. Monitorować postępy pracy ucznia i w razie konieczności przywoływać jego uwagę.
5. Akcentować wyraźnie każde nowe polecenie (można wspólnie z uczniami opracować jakiś znak, który będzie sygnałem zwrócenia uwagi na nauczyciela bądź przywołaniem do pracy).
6. Wypracować wspólnie z uczniami różne sposoby sporządzania notatek, np. mapa pojęciowa.
7. Przestrzegać wcześniej ustalonych zasad i konsekwentnie je egzekwować.
8. Stosować częste nagrody i pochwały za przejawy pożądanego zachowania.
9. Stwarzać odpowiednie warunki do pracy (odpowiednio przygotowane miejsce, ograniczenie bodźców rozpraszaających uwagę).
10. Zachęcać do dodatkowej aktywności mającej na celu rozładowanie emocji.
11. Ukierunkować nadmierną aktywność ucznia, np. angażując go w przygotowanie sprzętu itp.

12. Demonstrować nowe lub trudne zadania, wykonując czynności z krótkim, jasnym komentarzem.
13. Dostosować czas trwania zadania do możliwości skupienia się ucznia.
14. Zwracać uwagę na staranność pracy wykonywanej przez ucznia, a także na jej ukończenie. Należy zachęcić ucznia, aby powrócił do przerwanej pracy.
15. Należy jasno określić zasady wykonania zadania oraz czas jego ukończenia.
16. Powierzać uczniowi zadania, za których wykonanie będzie się on czuł odpowiedzialny.
17. Wykonywane zadanie nie może przekraczać możliwości ucznia.

Ocenianie

1. Nie obniżać ocen przedmiotowych oraz ocen zachowania z powodu objawów ADHD.
2. Stosować korzystną dla ucznia ocenę opisową, pokazującą mocne i słabe strony jego pracy.
3. Wydłużyć uczniowi czas pisania sprawdzianu, jeśli zaistnieje taka konieczność.

Niedosluch

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Stosować zasadę stopniowania trudności.
2. Stosować jak najwięcej pomocy wizualnych: tablic, ilustracji.
3. Zapisywać w widocznym miejscu słowa kluczowe, pojęcia (mapa pojęciowa).
4. Pomagać w interpretacji tekstów, a także w ich odczytaniu.
5. Dokonywać wspólnie z uczniami selekcji wiadomości.
6. Przygotowywać notatki zawierające najistotniejsze informacje.
7. Powtarzać najważniejsze wiadomości kilkakrotnie w czasie lekcji.
8. Zapewnić dobre oświetlenie sali i miejsce na wprost nauczyciela – możliwość czytania z ust.
9. Mówiąc do klasy, stawać w pobliżu ucznia.
10. Zwracać się często do ucznia w czasie lekcji, zadawać pytania, aby zwiększyć jego koncentrację w czasie zajęć.

Ocenianie

1. Przygotowywać sprawdziany z mniejszej partii materiału.
2. Uwzględniać wysiłek i zaangażowanie ucznia w proces zdobywania wiedzy i nabywania nowych umiejętności.
3. Dawać uczniowi często informację zwrotną.
4. Ustalić kryteria oceniania uwzględniające występowanie obiektywnych trudności, wynikających z uszkodzenia słuchu i zakładać tolerancyjne podejście w następujących kwestiach:
 - formy argumentowania, uzasadniania, opiniowania z wykorzystaniem środków językowych,
 - budowania logicznej, spójnej struktury tekstów mówionych i pisanych,
 - błędów gramatycznych (składniowych, fleksyjnych i stylistycznych),
 - opanowywania na pamięć większych fragmentów tekstu,
 - posługiwania się mniejszym niż u słyszących rówieśników zasobem leksykalnym,
 - błędów merytorycznych wynikających ze słabego opanowania nowej, specjalistycznej terminologii,
 - umiejętności dostrzegania różnicy między językiem mówionym i pisany,
 - popełniania błędów wynikających z barier w przyswajaniu systemu fonologicznego.

Niedowidzenie

Wskazówki do pracy z uczniem

1. Przygotowywać materiały pisane czcionką o odpowiedniej wielkości.
2. Wydłużyć czas przeznaczony na samodzielną pracę z tekstem.
3. Stosować kontrasty kolorystyczne.
4. Udostępniać omawiany obiekt do indywidualnej obserwacji.
5. Opisywać słownie (szczegółowo) obiekty, gdyż uczeń może nie zobaczyć ich istotnych elementów.
6. Zadbać o miejsce blisko nauczyciela, aby uczeń mógł lepiej widzieć i słyszeć.

Ocenianie

1. Brać pod uwagę przede wszystkim aktywność ucznia, wkład pracy, zainteresowanie przedmiotem, systematyczność i pilność, w mniejszym stopniu wiadomości i umiejętności.

2. Bazować przy ustalaniu oceny na mocnych stronach ucznia.
3. Wprowadzić elementy oceniania kształtującego w celu poinformowania ucznia, co już osiągnął, a nad czym jeszcze musi popracować – stosować informację zwrotną.

Do szkoły uczęszczają również uczniowie z chorobami przewlekłymi, jedną z nich jest **cukrzyca**.

Zalecenia

- zapewnienie odrębnego pomieszczenia do mierzenia poziomu glukozy i podania insuliny,
- stworzenie możliwości zjedzenia posiłku o każdej porze, zgodnie z potrzebami i zaleceniami lekarskimi (uczeń może mieć śniadanie na swoim stoliku),
- możliwość opuszczania sali, konsultacji telefonicznej z rodzicem w sytuacji nieprawidłowych wartości glukozy.

Uczeń zdolny

Zdolni uczniowie szybko się nudzą przy wykonywaniu rutynowych czynności. Wspieranie rozwoju dziecka zdolnego, polega na poszerzaniu programu nauczania oraz indywidualizacji wymagań. Celem indywidualizacji pracy ucznia jest rozwój jego zdolności. Propozycje pracy z uczniem zdolnym:

- wzbogacanie materiału nauczania o nowe zagadnienia tak, by stanowiły dla niego wyzwanie i zachętę do podjęcia wysiłku intelektualnego,
- stosowanie indywidualnego programu nauczania w zakresie przedmiotu będącego obiektem zainteresowań i szczególnych zdolności ucznia,
- przeniesienie ucznia do klasy programowo wyższej, chociaż, jeśli uzdolnienia dotyczą wyłącznie jednego przedmiotu, może nie być to uzasadnione,
- umożliwienie udziału w konkursach, olimpiadach, turniejach przedmiotowych,
- przydzielanie dodatkowych zadań,
- nawiązanie współpracy z uczelniami wyższymi i innymi instytucjami mogącymi udzielić wsparcia w zakresie indywidualnego rozwoju ucznia oraz jego uzdolnień,
- ukierunkowanie na zdobywanie nowych wiadomości i umiejętności wykraczających poza podstawę programową.

Należy pamiętać o pewnych odmiennościach w pracy z uczniem zdolnym. Zadaniem nauczyciela jest wychowanie do sukcesu, a zatem kształtowanie samoakceptacji, umiejętności pokonywania trudności, a także akceptacji pewnej odmienności tych wychowanków. Warto zatem zadbać o budowanie prawidłowych relacji z uczniami i jednocześnie przygotowywać dodatkowe materiały oraz opracowania dla tej grupy wychowanków.

Uczniowie zdolni chętnie podejmują wyzwania i szukają nowatorskich rozwiązań. Nauczyciel może stać się przewodnikiem wskazującym wiarygodne źródła informacji i sposób ich wykorzystania. W pracy z takimi uczniami nauczyciel może korzystać z następujących form:

- **zajęcia pozalekcyjne** – konkursy, olimpiady, turnieje, koła zainteresowań itp. – poprzez przydzielanie dodatkowych zadań,
- **prezentacje multimedialne** – zainteresowani uczniowie mogą przygotować materiały, którymi są szczególnie zainteresowani, wykraczające poza treści nauczania,
- **pomoce dydaktyczne** – przygotowanie i przedstawienie na zajęciach – ciekawa forma wymagająca kreatywności ze strony wychowanków,
- **asystent nauczyciela** – może służyć pomocą nauczycielowi w realizacji zadań, np. metodami aktywizującymi,
- **dodatkowe zadania** – np. przygotowanie ciekawej formy podsumowania tematu, działu (krzyżówki, quizy, rebusy itp.).

IX. Wykaz dokumentów niezbędnych w pracy nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa

1. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI z dnia 30 stycznia 2018 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. z 2018 r., poz. 467).

2. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 1 sierpnia 2017 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z dnia 24.08.2017, poz. 1575).

3. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA z dnia 26 sierpnia 2009 roku w sprawie przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć edukacyjnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy (Dz. U. nr 139, poz. 1132).

4. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 28 sierpnia 2009 roku w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz. U. z 2009 r. nr 139, poz. 1131).

5. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 czerwca 2017 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz. U. z dnia 26.06.2017 r., poz. 1239).

6. USTAWA „O Państwowym Ratownictwie Medycznym” z dnia 8 września 2006 roku.

7. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 3 sierpnia 2017 roku w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 16.08.2017 r., poz.1534).